Lapin poliisilaitoksen lausuma hallintovaliokunnalle

Lapin poliisilaitos on antanut lausunnon Poliisihallitukselle käsiteltävänä olevassa asiassa: HE 92/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Suomen tasavallan hallituksen ja Ruotsin kuningaskunnan hallituksen välillä rajaalueen poliisiyhteistyöstä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä laiksi ampumaaselain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Lapin poliisilaitoksen asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa asiasta. Lapin poliisilaitoksen Poliisihallitukselle antama lausunto on huomioitu valmistelun yhteydessä hyvin.

Lapin poliisilaitoksella on pitkät perinteet kansainvälisestä yhteistyöstä Ruotsin poliisin kanssa. Kyseinen sopimus tuo lisää työkaluja jo käytössä oleviin Prüm ja Schengen sopimuksiin nähden. Lapin poliisilaitos pitää kansainvälistä yhteistyötä kannatettavana ja merkityksellisenä asiana. Kyseisellä sopimuksella pyritään parantamaan alueella asuvien henkilöiden oikeusturvaa tärkeimpien perusoikeuksien osalta.

Kyseiseen sopimukseen kirjatut avun antamisen tilanteet on rajattu koskemaan kaikkein kiireellisimpiä tehtäviä Suomen ja Ruotsin maarajan alueella. Lapin poliisilaitoksen toiminta ei ole riippuvainen sopimuksen mahdollistamasta poliisitoiminnallisesta avusta ja Lapin poliisilaitos kykenee tuottamaan oman alueen asukkaille tarvittavat poliisipalvelut sekä vastaamaan täysimääräisesti alueen poliisitoiminnallisiin vaatimuksiin. Lapin poliisilaitoksen näkemyksen mukaan sopimuksen soveltaminen tulee käytännössä eteen hyvin harvoin, jonka vuoksi se on poliisitoiminnallisesti haastavaa vieraan valtion lainsäädäntö ja kielikysymykset huomioiden.

Lapin poliisilaitokseen kohdistuvat vaikutukset

Valtion virkamieslain (750/1994) 14 §:n mukaan virkamiehen velvollisuutena on suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Virkamieslain työnjohto-oikeus ulottuu siten myös Suomen rajojen ulkopuolellekin siinä mielessä, että virkamies voidaan määrätä hoitamaan omia tehtäviään ulkomailla. Olennaisina edellytyksinä ovat

- työnantajan lailla säädetyt tehtävät ulottuvat Suomen valtion ulkopuolelle ja
- virkamiehellä on riittävä osaaminen ulkomailla suoritettavien virkatehtävien turvalliseksi suorittamiseksi

Nykyisin ulkomaantehtäviin haetaan ja sinne valitaan kyseisiin tehtäviin ilmoittautuneita henkilöitä. Ilmoittautumisella virkamies antaa suostumuksen kansainvälisiin tehtäviin ja siihen, että hänet voidaan tehtävään sijoittaa. Halukkuudella on myös painoarvoa arvioitaessa henkilön kykyä suoriutua kyseisistä tehtävistä, koska halukkaistakaan ei kaikkia valita tehtäviin. Henkilön kieltäytyessä tehtävistä voidaan olettaa, että henkilö ei edes itse koe voivansa hoitaa kyseisiä tehtäviä menestyksekkäästi. Kansainvälisiin tehtäviin ei käytännössä koskaan ole ainakaan poliisissa käytetty direktio-oikeutta, vaan vapaaehtoisuutta, koska se on ainoa tapa hoitaa tehtävät vaaditulla tasolla.

Toisen valtion alueella tapahtuvaa poliisitoimintaa ei pidä virheellisesti samaistaa oman valtion alueella tapahtuvaan poliisitoimintaan, koska lainsäädäntö, kieli ja toimintakulttuuri on aivan erilainen. Käytännössä sopimuksen alaisiin tehtäviin voitaisiin määrätä vain tiukan seulan läpäisseet poliisit, joiden kielitaito ja lainsäändäntötuntemus ovat erinomaisella tasolla. Vaikka esimiehellä on direktio-oikeus asiassa, niin sitä ei käytetä, ellei esimies koe, että virkamies suoriutuu tehtävästä. Esimies vastaa kuitenkin lähettämänsä henkilön osaamisesta ja kyvystä hoitaa tehtävä menestyksekkäästi. Erityisesti asiassa tulee ottaa huomioon työturvallisuuslain 2 luvun työnantajan yleiset velvollisuudet ja vastuut työntekijää kohtaan.

Suomen poliisin ammattitaito vaativissa tilanteissa perustuu erinomaiseen koulutukseen, harjoitteluun ja yksilöiden sisäiseen motivaatioon kyseisiä tehtäviä kohtaan. Näiden lisäksi osaamiseen vaikuttaa olennaisesti

myös todellisista tilanteista saadut kokemukset eli niin sanottu keikkatiheys. Sopimuksen kattamat tilanteet ovat hyvin harvinaisia, jonka vuoksi harjoittelun osuus tulee korostumaan, jotta mahdolliset tilanteet voidaan hoitaa vaaditulla tavalla.

Lapin poliisilaitoksen näkemyksen mukaan myös poliisien kielitaito on ehdoton edellytys tehtävien hoitamiselle. Lapin poliisilaitoksen henkilökunnassa on vain muutamia henkilöitä, jotka puhuvat sujuvaa ruotsin kieltä. Sopimuksen piiriin kuuluvat tehtävät ovat luonteeltaan hyvin vaativia, jonka vuoksi kielitaidon tulee olla erinomainen niillä poliiseilla, jotka voidaan lähettää sopimuksen alaiselle tehtävälle. Tällä hetkellä Lapin poliisilaitoksella työskentelee vain muutama poliisi, jonka kielitaito riittää kyseisiin tehtäviin. Ruotsin poliisissa kielitaito saattaa olla vielä Suomeakin huonommalla tasolla.

Taloudelliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset ovat lähinnä koulutuksesta aiheutuvia ja niitä on todella vaikea arvioida, koska koulutukseen hakeutuminen tulee todennäköisesti olemaan vapaaehtoista. Koulutuskustannusten osalta tulee huomioida Lapin poliisilaitoksen henkilöstön vaihtuvuus etenkin Meri-Lapin alueella. Vaihtuvuus etenkin valvonta- ja hälytystoiminnassa työskentelevien keskuudessa voi muodostaa eräänlaisen uhan sopimuksen soveltamiselle, jos tilalle rekrytoitavien henkilöiden koulutusta ei voida järjestää vuosittain. Sopimus menettää merkityksensä, jos koulutettua henkilöstöä ei ole. Koulutusmäärien kohdalla tulee myös miettiä, kuinka sopimuksen mukaisen toiminnan kattavuus saadaan järkevästi toteutettua.

Lapin poliisilaitoksella ei ole mahdollisuutta ottaa koulutuksen toteuttamis- eikä suunnitteluvastuuta. Näin laajan ja vaativan koulutuksen toteuttaminen aiheuttaisi suuria ongelmia päivittäiselle poliisitoiminnalle Lapin poliisilaitoksella ja erityisesti Meri-Lapin alueella. Koulutuskysymyksen ratkaiseminen on ehdoton edellytys sopimuksen käytännön soveltamiselle. Koulutuksessa tulee ottaa huomioon peruskoulutus, ylläpitokoulutus sekä mahdollisten lainsäädäntömuutosten seuranta/koulutus sekä peruskoulutuksen järjestäminen tasaisin väliajoin. Koulutuksen suunnittelussa tulisi voida hyödyntää Ruotsin poliisikoulutusta, koska heillä on paras tieto Ruotsin lainsäädännöstä ja poliisitoiminnasta. Lapin poliisilaitoksella ei ole asettaa henkilökuntaa seuraamaan Ruotsin lainsäädännön tai poliisitoiminnan ohjeistusten muutoksia eikä meillä ole tämän hetken htv määrällä resursseja kouluttaa edellä mainittuja asioita. Lapin poliisilaitoksella ei ole myöskään erillisiä kouluttajia, vaan kaikki koulutus tapahtuu oman työn ohella.

Poliisipäällikkö Esa Heikkinen

Poliisilakimies Jan Fordell